

УДК 811.161.3

А. Я. МАНТУР

СУПАСТАЎЛЯЛЬНЫ АНАЛІЗ РОЗНЫХ ПЕРАКЛАДЧЫЦКІХ ІНТЭРПРЭТАЦЫЙ АЎТАРСКІХ НЕАЛАГІЗМАЎ ЯНКІ КУПАЛЫ

Для класічных паэтычных твораў характэрна імкненне да абнаўлення і перастварэння. З прыходам у літаратуру новых аўтараў узнікае неабходнасць і ў новых перакладах выдатных паэтычных здабыткаў. Надзвычай цікавым і плённым у гэтым плане нам уяўляецца супастаўленне некалькіх перакладаў паэтычных твораў аднаго аўтара. Такі аналіз садзейнічае развіццю ўмення параўноўваць літаратурныя з’явы, дапамагае асэнсаваць спецыфіку мастацкага перакладу як выніку дзейнасці перакладчыка, а галоўнае – стварыць у сваім уяўленні вобраз арыгінала. Існаванне розных перакладчыцкіх інтэрпрэтацый літаратурных твораў пэўнага аўтара сведчыць аб цікавасці да яго творчай спадчыны, аб непераўзыходзячай важнасці яго ідэй, мастацкіх здабыткаў у новых пакаленняў. Зрэшты, паэтычнае пераўзнаўленне арыгінальнага твора дазваляе перакладчыку далучыцца і спасцігнуць яго прыцягальную энергію, адшліфаваць і сваё ўласнае майстэрства.

Вялікая творчая спадчына належыць народнаму паэту Янку Купалу. Яго літаратурныя творы атрымалі шырокае прызнанне ў айчыннага і замежнага чытача, гэтаму садзейнічалі ў першую чаргу пераклады вершаў на рускую і іншыя мовы. Над перакладамі твораў Янкі Купалы плённа працавалі Мікалай Браўн, Міхаіл Ісакоўскі, Навум Кіслік, Усевалад Раждзевенскі і інш.

У апошнія дзесяцігоддзі ўсё больш і больш узрастае ўвага да купалаўскай спадчыны, узнікла цэлая галіна літаратурнай навукі – купалазнаўства. Дзякуючы мноству манаграфій, дысертацый, артыкулаў, якія ўнеслі шмат новага ў ацэнку творчасці паэта, Янка Купала ўсё больш выразней паўстае перад намі як найвыдатнейшы паэт-гуманіст, выразнік бед і смутку прыгнечанага народа. Значна вырасла ў апошнія годы і майстэрства мастацкага перакладу.

Паэтычны пераклад – гэта адзінства ідэй, вобразаў, слоў, рытму, інтанацыі, кампазіцыі. Нельга змяніць адзін кампанент, каб гэта не паўплывала на агульную структуру твора; змены аднаго кампанента абавязкова выклікаюць змены ва ўсёй сістэме. Спроба перадаць у паэтычным творы ўсе

канструктыўныя элементы абавязкова прывядзе да страты гармоніі твора, а значыць, неабходна вызначыць, якія моўныя элементы ў гэтым творы ўдзяюцца галоўнымі і ўзнавіць іх з магчымай дакладнасцю, або звярнуць увагу на іншыя моўна-выразныя сродкі [1].

Да ліку такіх важных сродкаў у паэзіі Янкі Купалы належаць і індывідуальна-аўтарскія неалагізмы. Яму, напрыклад, належаць такія наватворы, як *азырыяціць, вечнабыт, квольнік, небазор, скурганіў* і інш. Без уліку гэтага немагчыма ў сапраўдным сэнсе ўзнавіць на другой мове своеасаблівае яго назві.

Традыцыйна пад аўтарскімі неалагізмамі ў навукавай літаратуры разумеюць словы, створаныя пісьменнікамі, грамадскімі дзеячамі ў якасці выразных сродкаў толькі ў пэўным кантэксце. У пераважнай большасці выпадкаў яны не атрымліваюць шырокага распаўсюджвання, не ўваходзяць у актыўны слоўнікавы склад мовы. У навукавай літаратуры такія адзінкі ідэнтыфікуюцца як індывідуальна-стылістычныя або аўтарскія наватворы, аказіянальныя словы, г. зн. адзінкі, створаныя «на выпадак» (ад лац. *occasia* – выпадак). Не занатаваныя ў слоўніках, аўтарскія неалагізмы захоўваюць сваю навізну на значна большым часавым адрэзку, з'яўляюцца фактамі маўлення толькі пэўнай асобы або замацоўваюцца толькі ў пэўным кантэксце – найперш у мастацкіх творах, г. зн. належаць мове толькі асобнага аўтара-стваральніка [2].

Аўтарскія неалагізмы былі заўважаны яшчэ ў выданнях Ф. Скарыны, П. Бярынды, Л. Зізанія, А. Філіповіча, М. Сматрыцкага і інш. Аднак найбольшага росквіту індывідуальна-аўтарская словатворчасць дасягнула ў 1920–1930-я гг. Вялікімі майстрамі індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў (аказіяналізмаў) былі класікі беларускай літаратуры: Янка Купала (*адродак, бесхацінец, прысмерціць*) і Якуб Колас (*цёмнакрыліць, санцагрэй, златаіскры*). Шырокае выкарыстанне індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў характэрна для творчасці Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Леаніда Дранько-Майсюка, Васіля Зуёнка, Уладзіміра Караткевіча, Пімена Панчанкі і інш.: *Ад згадак мама палатнела* (Барадулін «Перакуленае», с. 296); *Налімоніўся Лявон* (Зуёнак «Вершы», с. 22); *Далей пакруцім круг сябрынны* (Гілевіч «Родныя...», с. 8); *Якія там зданіліся караблі* (Дранько-Майсюк «Тут...», с. 53).

У беларускім мовазнаўстве вывучэнне індывідуальна-аўтарскай моватворчасці актывізуецца з 1980-х гг. Сярод грунтоўных прац, прысвечаных гэтай праблеме, можна адзначыць кандыдацкія дысертацыі Г. І. Басавай [3], У. А. Бобрыка [4], В. А. Зразікавай [5], І. П. Казейкі [6], Н. У. Чарнаброўкінай [7], М. В. Шабовіча [8]. Вучонымі даследуюцца праблемы азначэння аказіянальнага новаўтварэння, акрэсліваюцца крытэрыі індывідуальна-аўтарскай неалагізацыі, аналізуюцца словаўтваральныя тыпы, згодна з якімі былі ўтвораны аказіянальныя словы. Лексікалагічнаму аналізу аказіянальных слоў прысвечаны таксама асобныя артыкулы А. Я. Баханькова [9], М. Р. Прыгодзіча [10] і інш.

Цікавасць да арыгінальных аўтарскіх лексем звязана таксама з агульнай тэндэнцыяй пераходу да антрапалагічнай парадыгмы. У наш час увага гуманітарных навук (у тым ліку і лінгвістыкі) накіравана на маўленчую асобу. Ю. М. Караўлаў сцвярджае: «За кожным тэкстам знаходзіцца маўленчая асоба, якая валодае сістэмай мовы» [11]. Індывідуальна-аўтарскі неалагізм прыцягвае ўвагу як адлюстраванне духоўнага свету асобы чалавека.

Узнікненне арыгінальных наватвораў адбываецца няспынна, таму лінгвістычнае асэнсаванне іх як феномена маўлення ў значнай ступені адбываецца з пэўнымі спазненнямі, гэтак сама як і лексікаграфічная апрацоўка такіх слоў у спецыяльных даведніках. У абсалютнай большасці выпадкаў вывучэнне аўтарскай словатворчасці абмяжоўваецца аналізам такіх неалагізмаў у межах адной мовы, а магчымасці захавання арыгінальных новаўтварэнняў пры перакладзе з адной мовы на другую даследаваны недастаткова (В. Л. Вакулёнка [12], К. У. Паздзеева [13], Я. А. Пуліна [14]). У навуковых публікацыях, прысвечаных пытанням перакладу індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў, аналізуюцца і апісваюцца разнастайныя спосабы перадачы аказіянальных лексем на іншую мову. У сучасным беларускім мовазнаўстве такія спецыяльныя працы адсутнічаюць. Да ліку даследаванняў, дзе толькі часткова і ў агульным плане закранаецца гэта праблема, можна аднесці кандыдацкія дысертацыі А. М. Лапцёнак [15], Э. М. Мартынавай [16], М. С. Ржавуцкай [17], Т. М. Трыпуцінай [18].

Адной з самых складаных задач для перакладчыка з'яўляецца падбор лексічных эквівалентаў для аказіянальных лексем, якія не маюць у мове гатовых адпаведнікаў. Адсутнасць эквівалентнага адпаведніка для аказіянальнай адзінкі арыгінала не азначае, што яе сэнсавое значэнне і структуру не магчыма перадаць на іншай мове. Перакладчык заўсёды імкнецца да таго, каб максімальна адэкватна адлюстравалі семантыку агульнаўжывальных і аказіянальных адзінак.

Пры перакладзе важна зберагчы арыгінальныя аўтарскія лексемы, асабліва тады, калі яны ў творы нясуць значную сэнсавую нагрузку, дапамагаюць дакладна выразіць думку, стварыць непаўторны вобраз. Аўтарскія неалагізмы патрабуюць ад перакладчыкаў большай увагі пры выбары лексем-карэлянтаў, паколькі пастаянна існуе небяспека страціць неабходную ступень адпаведнасці адлюстравання гэтых слоў у арыгінальным творы [19].

Пераклад аўтарскага неалагізма, значэнне якога ўжо вядома перакладчыку, задача больш простая і вырашаецца яна шляхам выкарыстання прыведзеных ніжэй спосабаў. Пры гэтым неабходна звяртацца не толькі да традыцыйных і даўно вядомых лексікаграфічных крыніц (найперш беларуска-рускіх слоўнікаў), але і выкарыстоўваць навішныя даведнікі, у тым ліку і часопісныя артыкулы, асобныя манаграфічныя даследаванні і інш. Калі ж перакладчыку трапляецца аўтарскі неалагізм у мастацкім творы, сэнс якога цяжка высветліць, значэнне наватвора часта падказваецца кантэкстуальна.

Мастацтва паэтычнага перакладу знаходзіцца пад уладай дзвюх супрацьлеглых тэндэнцый: з аднаго боку – перакладныя вершы павінны рабіць на чытача непасрэднае эмацыянальнае ўражанне, уздзейнічаць на думкі і пачуцці, з другога – яны ўносяць у літаратуру штосьці новае, арыгінальнае. Як вядома, аказіянальныя адзінкі ўзбагачаюць мову дагэтуль невядомымі паэтычнымі вобразамі-сімваламі, рытмамі і г. д. У першым выпадку яны прызначаны прыстасаваць чужое мастацтва да ўспрымання айчыннага чытача, у другім – раскрыць перад ім разнастайнасць мастацтва, паказаць яму адметныя нацыянальныя формы, гістарычныя падзеі, індывідуальнасць творчых сістэм, аж да самай тонкай сферы ўнутранага свету герояў, асаблівасці іх характару і да т. п. Таму пераклад – гэта своеасаблівае мастацтва, як і перакладчык – мастак адметнага роду, які існуе са сваім мастацтвам на мяжы сутыкнення дзвюх культур, але ён заўсёды звяртаецца толькі да свайго чытача.

Для перакладчыка важнае значэнне мае ўменне перадаць зададзеныя сюжэты, дабівацца таго ж уражання, якое выклікае непасрэдна сам арыгінал, дзякуючы правільнаму падбору лексічных эквівалентаў. Акрамя таго, інтэрпрэтатар-перакладчык заўсёды павінен дэманстраваць бездакорнае валоданне сваёй роднай мовай.

Паэтычны пераклад – гэта стварэнне новага мастацкага твора, у выніку якога адбываюцца пэўныя змены: пры перадачы моўных адзінак і аўтарскіх неалагізмаў штосьці дабаўляецца, штосьці свядома апускаецца. Перакладчык заўсёды выбірае моўныя адзінкі, якія перадаюць асноўную ідэю твора, прычым знаходзіць такія словы, якія паўнаўартасна характарызуюць персанажаў, пэўныя з’явы, падзеі, адлюстраваныя ў творы. Перакладчыку ўдаецца дасягнуць сапраўдных паэтычных вяршынь пры перадачы аўтарскіх неалагізмаў і ўсяго тэксту на іншую мову за кошт разнастайнасці вершаваных сродкаў, падпарадкаваных глыбокаму раскрыццю ідэйна-мастацкага зместу арыгінала. Кожны элемент навастворанай паэтычнай структуры глыбока асэнсаваны і дакладна адпрацаваны.

Сярод аўтарскіх неалагізмаў, выяўленых у перакладах на рускую мову, можна выдзеліць наступныя групы адпаведнікаў па ступені адпаведнасці / неадпаведнасці арыгінала.

Поўныя эквіваленты – цалкам супадаючыя структурныя і семантычныя адпаведнікі аўтарскіх неалагізмаў Я. Купалы: *грызанёр* (крытык) – *грызонёр* (критик), *мнагацветна* (мігцелі пырскі) – *многоцветно* (мелькали брызги), *песнабай* (слаўны) – *песнобай* (славный), *яснагрэй* (сонца) – *ясногрей* (солнце) і інш.

Перакладчыкі свядома ўводзяць транслітараваныя аўтарскія неалагізмы ў рускамоўны твор для захавання нацыянальнай адметнасці выкарыстанай у арыгінале лексікі (табл. 1).

Табліца 1. Поўныя эквіваленты аказіяналізмаў

Беларускі арыгінал	Пераклад М. Браўна	Пераклад Н. Кісліка
– <i>Што ж маўчыш ты, гусяр, ніў, лясоў, песнябай, Славай хат маіх подданных слаўны?! Нам сягоння зайграй, нам сваіх песень дай.</i> (Купала «Курган», с. 471)	– <i>Что ж молчишь ты, гусяр, нив, лесов песнобай, Славой хат моих подданных славный?! Нам сегодня сыграй, нам своих песен дай.</i> (ИП, с. 250)	– <i>Что молчишь, ты гусяр, нив, лесов песнебай, Прославляемый в тёмных халупах?! Ты нам нынче сыграй, ты нам песен подай.</i> (СиП, с. 311)

М. Браўн і Н. Кіслік ідэнтычна перакладаюць аўтарскія наватворы.

Знайсці дакладныя сэнсавыя і стылістычныя адпаведнікі індывідуальна-аўтарскім неалагізмам у рускай мове часам бывае няпроста. Таму сустракаюцца выпадкі, калі аўтарскія неалагізмы перадаюцца **частковымі эквівалентамі**. Пры такім перакладзе не захоўваецца дакладная семантыка і марфалагічная структура наватвора: *зоркавокі* (сокал) – *зоркий* (сокол), *паклонны* (крыж) – *похиленый* (крест), *трупяжоўты* (ліст) – *жёлтый* (лист), *узгукання* (узгукалісь совы) – *кричатъ* (кричите совы) і інш. (табл. 2).

Табліца 2. Частковыя эквіваленты аказіяналізмаў

Беларускі арыгінал	Пераклад М. Браўна	Пераклад Н. Кісліка
<i>Скурганіў бы душу чырвонцам тваім я; Гусям, княжа, не пішуць законаў; Небу справу здае сэрца, думка мая, Сонцу, зорам, арлам толькі роўна.</i> (Купала «Курган», с. 471)	<i>Думу-песню сгубил бы червонцами я, Гусям, князь, не напишешь закона; Перед небом ответ держит песня моя, Рядом с звёздами, с солнцем, с орлами!</i> (ИП, с. 253)	<i>Омертвил бы свой дух твоим золотом я; Гусям, княже, не пишут закона, Солнцу, звёздам, орлам равна думка моя И единому небу покорна.</i> (СиП, с. 284)

Падабраныя перакладчыкамі адпаведнікі (*сгубил, омертвил*) адлюстроўваюць сапраўдны сэнс арыгінальнай аўтарскай лексемы (*скурганіў*). Лексемы-адпаведнікі ў перакладах можна лічыць эквівалентнымі, таму што яны перадаюць тоеснае лексічнае значэнне разам з аўтарскім новаўтварэннем *скурганіў* ('зрабіць мёртвым').

У пераважнай большасці перадача аказіянальных слоў у перакладзе адбываецца з захаваннем іх семантыкі. Перакладныя рускамоўныя эквіваленты ў большасці выпадкаў адпавядаюць па змесце аўтарскім неалагізмам (табл. 3).

У прадстаўленым нам арыгінальным цытаваным урыўку наватвора *шумнацечны* падабраны эквівалент *быстротечный*, які часткова перадае семантыку аўтарскага неалагізма (у значэнні 'той, які хутка цячэ'). У другім выпадку аўтарскі неалагізм перадаецца транслітараваным адпаведнікам *шумнотечный*. Як мы бачым, Н. Кіслік перакладае наватвор

ідэнтычна, у поўнай адпаведнасці з арыгіналам, а ў перакладзе М. Браўна назіраецца частковае разыходжанне ў значэнні з аказіянальнай лексмай, але марфалагічная структура аўтарскага новаўтварэння не змяняецца. Прадстаўленыя варыянты перакладаў можна лічыць эквівалентнымі, паколькі сэнс вершаванага ўрыўка перададзены ў поўнай ступені.

Табліца 3. Аказіянальная адзінка ў арыгінале і ў перакладзе

Беларускі арыгінал	Пераклад М. Браўна	Пераклад Н. Кісліка
<p>Паміж пустак, балот беларускай зямлі, На ўзбярэжжы ракі шумна-цечнай, Дрэмле памятка дзён, Што ў нябыт уцяклі, – Удзірванелы курган векавечны. (Купала «Курган», с. 469)</p>	<p>Меж болот-пустырей белорусской земли, На побережье реки быстротечной, Дремлет памятник дней, что ушли-утекли, Обошелый курган вековечный. (ИП, с. 248)</p>	<p>Между дебрей, болот белорусской земли, на побережье реки шумнотечной Дремлет память о днях, что ушли, протекли – Одернелый курган вековечный. (СиП, с. 280)</p>

Прааналізуем іншыя выпадкі перадачы індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў Янкі Купалы з гэтай жа паэмы «Курган». Сярод перакладных адпаведнікаў пэўнае месца займаюць мадыфікацыйныя (трансфармацыйныя) адпаведнікі, якія ў рознай ступені адлюстроўваюць змест арыгінальнага твора (табл. 3). Даследчыкі ў галіне тэорыі перакладу пакуль што не прыйшлі да адзінага погляду адносна сутнасці паняцця трансфармацыі. Гэтым і тлумачыцца вялікая колькасць класіфікацый, якія былі прапанаваны лінгвістамі. Калі гаварыць пра падзел трансфармацый на віды, то большасць даследчыкаў (Л. С. Бархудароў [20], В. Н. Камісараў [21], Я. І. Рэцкер [22], А. Д. Швейцар [23]) сыходзяцца ў тым, што ўсе перакладчыцкія трансфармацыі можна падзяліць на лексічныя, граматычныя (марфалагічныя) і змешаныя (комплексныя).

Трансфармацыйныя адпаведнікі – семантычна тоесныя адзінкі, утвораныя шляхам пераўтварэння лексем арыгінала на розных структурных узроўнях [16]. Аказіяналізмы арыгінала звычайна перадаюцца словазлучэннямі тыпу «назоўнік + прыметнік», дзе прыметнік удакладняе, канкрэтызуе значэнне назоўніка: *бяхацце* (прад намі) – *доля бездомная* (с нами), *гурбок* (убачыш у траве) – *могильный бугорок* (в травах сокрыт), *стогалосна* (загучэла маса) – *дружным хором* (отвечало собранье), *сухазелле* (упілося) – *сухие бурьяны* (впились), *яснагляд* (асвянці) – *ясный взор* (освети) і інш. Аўтарскія неалагізмы ў рускамоўных творах атрымліваюць двухслоўныя эквіваленты, якія больш поўна перадаюць сэнсавае нападзенне арыгінальных лексічных адзінак (табл. 4).

У першым выпадку падабраныя адпаведнікі *сухие бурьяны* М. Браўна больш набліжаны да аказіянальнай адзінкі ў арыгінале (у значэнні ‘сухая дзікарослая трава’), а ў другім перакладзе праз падбор перакладчыкам лексем-эквівалентаў назіраецца канкрэтызацыя травяністай расліны (*репейник*) і ўзмацненне выразнасці з больш моцнай экспрэсіяй (*кромешный*).

Табліца 4. Аказіянальная адзінка і яе трансфармацыйныя адпаведнікі

Беларускі арыгінал	Пераклад М. Браўна	Пераклад Н. Кісліка
Дуб галлё распусціў ка- ранасты над ім, Сухазелле ў грудзі ўні- лося. (Купала «Курган», с. 471)	Ветви дуб распустил коренас- тый над им. В грудь сухие впились бурьяны, Дикий ветер над им стонет вздохом глухим. (ИП, с. 250)	Древний дуб распростёр свои ветви над им, В грудь вцепился репейник кро- мешный, Ветер стонет над ним возды- ханьем глухим. (СиП, с. 307)

Пры функцыянальных заменах ужытыя перакладчыкам адпаведнікі выяўляюць адрозную семантыку: *кабзарысты* (пясняр) – *вдохновенный* (певец), *няхілкi* (клён) – *стройный* (клён), *прыліпны* (сэрцу) – *отраден* (сердцу) і інш. Індывідуальна-аўтарскія неалагізмы зусім адсутнічаюць у такіх перакладах (табл. 5).

Пры параўнальным аналізе рускамоўных перакладаў заўважаюцца вы-падкі поўнай адсутнасці перакладных адпаведнікаў у рускамоўным творах. Пропускі аўтарскіх неалагізмаў можна патлумачыць немагчымасцю падабраць дакладны эквівалент да аўтарскага наватвора (табл. 5).

Табліца 5. Функцыянальныя замены і пропускі аказіянальных адзінак

Беларускі арыгінал	Пераклад М. Браўна	Пераклад Н. Кісліка
Прывяла гусяра з яго ніўных сяліб Дворня князева ў хорам бага- ты. Пасадзіла на ганку, між клё- наў і ліп, На цагляным парозе магната. (Купала «Курган», с. 470)	Из деревни глухой гусяра привели Слуги князьи в тот замок богатый, На крыльце посадили меж клёнов и лип, На кирпичном пороге магна- та. (ИП, с. 341)	Привела гусяра из селиб- деревень Дворня князья в тот замок богатый, На высоком крыльце усадила под сень, На гранитном пороге магна- та. (СиП, с. 280)

Аказіянальнае новаўтварэнне *ніўны* мае значэнне ‘засеянае поле’. Падабраны адпаведнік М. Браўна выражае іншую семантыку. Рускамоўны адпаведнік *глухой* – той, які знаходзіцца ў глушы. У вершаваным перакладзе Н. Кісліка няма адпаведнага аналага да аўтарскага наватвора. Такое апушчэнне тлумачыцца асабістым рашэннем перакладчыка, з-за чаго губляецца неабходная інфарматыўнасць, стылістычная і экспрэсіўная афарбоўка індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў, якія перакладчык нічым не кампенсуе.

Вынікі праведзенага намi даследавання дазваляюць зрабіць вывад аб тым, што поўнасцю або часткова эквівалентныя адзінкі і патэнцыяльна раўназначныя выказванні аб’ектыўна існуюць у тэксце арыгінала і тэксце перакладу, аднак іх правільная ацэнка, адбор і выкарыстанне залежаць ад ведаў і ўменняў, творчых здольнасцей перакладчыка, ад яго магчымас-

ці ўлічваць, супастаўляць усю сукупнасць моўных і экстралінгвістычных фактараў.

Пераклады Мікалая Браўна і Навума Кісліка захоўваюць усе асноўныя рысы змястоўнай і стылістычнай будовы арыгінала.

Мікалай Браўн узнаўляў творы Янкі Купалы ў мастацкай цэласнасці і нацыянальнай самабытнасці. Перакладчык падбіраў эквіваленты, якія семантычна адпавядаюць аўтарскім неалагізмам. Галоўная яго задача – пазбегнуць «буквалізму». М. Браўн праяўляе сябе як паэт, які тонка адчувае рытм, вершаваную форму і мастацкія вобразы твораў Янкі Купалы.

Пераклад Навума Кісліка сведчыць аб беражлівым стаўленні да арыгінала, да аўтарскага ўспрымання рэчаіснасці, не парушае сэнсавай цэласнасці зместу і стыль твора. Перакладчык падбірае, на нашу думку, удалыя эквівалентныя адпаведнікі, якія дапамагаюць правільна экспліцыраваць індывідуальна-аўтарскія неалагізмы. Менавіта ў яго перакладзе аўтарскія новаўтварэнні перададзены найбольш дакладна.

Такім чынам, у выніку праведзенага лінгвастылістычнага аналізу пераклады твораў Янкі Купалы паўстаюць перад намі як «складаная міжкультурная эстэтычная камунікацыя, дыялог культур» [1], класіка беларускай літаратуры і перакладчыкаў, кожны з якіх адлюстравалі ў сваёй інтэрпрэтацыі індывідуальную перакладчыцкую канцэпцыю.

Як паказвае праведзены параўнальны аналіз, пераклады аказіянальных адзінак могуць змяшчаць пэўныя змены. Ніводзін з перакладчыкаў не можа поўнасцю аднавіць арыгінальны твор. Гэта можна патлумачыць суб'ектыўнасцю ўспрымання. Аналізуючы змест літаратурнага твора, перакладчык не толькі «разуме» яго, але і дапаўняе, зыходзячы з ведання рэальнай сітуацыі і жыццёвага вопыту.

Спіс скарачэнняў

Барадулін «Перакуленае» – Барадулін, Р. І. Перакуленае = Опрокинутое / Р. І. Барадулін. – М., 2010. – 511 с.; **Гілевіч «Родныя...»** – Гілевіч, Н. С. Родныя дзеці : раман у вершах / Н. С. Гілевіч. – Мінск, 1985. – 188 с.; **Дранько-Майсюк «Тут...»** – Дранько-Майсюк, Л. В. Тут : вершы, паэмы, эсэ / Л. В. Дранько-Майсюк. – Мінск, 1990. – 213 с.; **Зуёнак «Вершы»** – Зуёнак, В. Шапка-ўсёвідзімка. Вершы / В. Зуёнак. – Мінск, 1983. – 22 с.; **Купала «Курган»** – Купала, Я. Вершы. Паэмы. П'есы / Я. Купала. – Мінск, 2012. – 704 с.; **ИП** – Купала, Я. Избранные произведения : в 2 т. / Я. Купала. – М., 1953. – Т. 2. – 493 с.; **СИП** – Купала, Я. Стихотворения и поэмы / Я. Купала ; пер. Н. Кислика. – Минск, 1979. – 320 с.

Літаратура

1. Попович, А. Проблемы художественного перевода / А. Попович. – М. : Высш. шк., 1980. – С. 97.
2. Прыгодзіч, М. Р. З гісторыі вывучэння аказіянальнай лексікі беларускай мовы / М. Р. Прыгодзіч // Слова ў кантэксце часу : да 80-годдзя праф. А. І. Наркевіча : зб. навук. прац. – Мінск, 2009. – С. 57.

3. Басова, А. И. Окказиональные слова в современной белорусской художественной речи : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / А. И. Басова. – Минск, 1982. – 237 с.
4. Бобрик, В. А. Новообразования в языке Янки Купалы : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / В. А. Бобрик ; Акад. наук Респ. Беларусь, Ин-т языкознания им. Я. Коласа. – Минск, 1992. – 28 с.
5. Зразікава, В. А. Семантычная і словаўтваральная структура індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў (на матэрыяле беларускіх мастацкіх твораў першай паловы ХХ ст. : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / В. А. Зразікава. – Мінск, 2006. – 132 с.
6. Козейко, И. П. Словообразовательные неологизмы в современном белорусском языке (на материале 60–80-х годов ХХ века) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / И. П. Козейко ; АН БССР, Ин-т языкознания им. Я. Коласа. – Минск, 1989. – 18 с.
7. Чарнаброўкіна, Н. У. Аказіянальныя словы ў складзе лексічных сродкаў сучаснай беларускай паэзіі : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / Н. У. Чарнаброўкіна. – Мінск, 1998. – 126 с.
8. Шабовіч, М. В. Аказіянальныя словы ў беларускіх мастацкіх тэкстах 20-х гг. ХХ стагоддзя : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.02 / М. В. Шабовіч. – Мінск, 2004. – 152 с.
9. Баханькоў, А. Я. Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд / А. Я. Баханькоў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1982. – 231 с.
10. Прыгодзіч, М. Р. Сэнс у іх хаваецца яшчэ большы, чым паэзія...: Аўтарскія неалагізмы як факт мовы / М. Р. Прыгодзіч // Роднае слова. – 1995. – № 8. – С. 56–64; № 10. – С. 68–73; № 12. – С. 62–65.
11. Караулов, Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – С. 31.
12. Вакуленко, О. Л. Авторские неологизмы, афоризмы и контекстуально-преобразованные фразеологизмы как проблема перевода: На материале англоязычных переводов поэзии В. Маяковского : дис. ...канд. филол. наук : 10.02.20 / О. Л. Вакуленко. – Львов, 1987. – 220 с.
13. Поздеева, Е. В. Окказиональное слово: восприятие и перевод: На материале произведений русскоязычных и англоязычных писателей : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Е. В. Поздеева. – Пермь, 2002. – 203 с.
14. Пулина, Е. А. Окказиональное слово в художественном тексте: способы образования и межъязыковой трансляции: на материале романа Дж. Джойса «Улисс» и его переводов на русский и немецкий языки : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Е. А. Пулина. – Пермь, 2008. – 223 с.
15. Лапцёнак, А. М. Лексіка-фразеалагічныя асаблівасці перакладаў твораў Івана Навуменкі на рускую мову ў аспекце праблемы эквівалентнасці : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / А. М. Лапцёнак. – Мінск, 2009. – 174 с.
16. Мартынава, Э. М. Беларуска-ўкраінскі паэтычны ўзаемапераклад / Э. М. Мартынава. – Мінск : Навука і тэхніка, 1973. – С. 34. ◆
17. Ржавуцкая, М. С. Пераклад сінтаксічных канструкцый з беларускай мовы на рускую (на матэрыяле твораў Івана Мележа) : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.02 / М. С. Ржавуцкая ; Мінскі дзярж. пед. ун-т. – Мінск, 2000. – 24 с.
18. Трыпуціна, Т. М. Аналіз мовы твораў Янкі Брыля і рускага іх перакладу : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.02 / Т. М. Трыпуціна ; Мінскі дзярж. пед. ун-т. – Мінск, 1977. – 21 с.
19. Мантур, А. Я. Аўтарскія неалагізмы і іх рускамоўныя перакладныя эквіваленты (на матэрыяле беларускай паэзіі ХХ – пачатку ХХІ ст.) / А. Я. Мантур // Весн. БДУ. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. – 2016. – № 3. – С. 54–60.
20. Бархударов, Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
21. Комиссаров, В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Латышев. – М. : ЭТС, 2000. – 192 с.

22. Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2007. – 244 с.

23. Швейцер, А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 215 с.

Summary

The article analyzes and compares different literary translations of authors' neologisms into the Russian language (on the material of Yanka Kupala's poetry). Based on the analysis the degree of adequacy / inadequacy of the translation of original authors' neologisms is determined.

Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт

10.01.2019 г.